

DKP mistede terræn, ikke kun til Socialdemokratiet, men også til SF og i nogle sammenhænge også til VS. Formandsinitiativet kom i aktivitet igen i forbindelse med protesterne mod augustforliget 1976, men havde svære ved at mobilisere til kamp mod en socialdemokratisk regering end mod en venstre-regering. Dertil kom indre uenighed, som efterhånden lammede formandsinitiativet, der gik i opløsning i 1979.

Bogen er forholdsvis snævert centreret om sit emne, og der bliver ikke gjort meget for at sætte det ind i en videre sammenhæng. Der foretages ikke nogen dybtgående analyse, men bogen er en god og klar redegørelse for nogle vigtige udviklingslinjer og et nyttigt supplement til de fremstillinger, der sætter politik lig med folketingsarbejde.

Jørgen Fink

Morten Hahn-Pedersen: *Historien om et nul. Mogens Glistrup og fremskridtsbevægelsen 1971-73*. (Odense Universitetsforlag, 1981). 144 s.

Det var TV's »Focus«-udsendelse i januar 1971, der første gang bragte Mogens Glistrup frem i offentlighedens søgelys. Mange husker hans trækkort med det siden så berømte »nul«. Det er starten på Mogens Gistrups politiske tilværelse og siden dannelsen af Fremskridtspartiet.

Formålet med den foreliggende fremstilling er netop at belyse de omstændigheder, der førte til dannelsen af partiet og siden dets vej frem til valgtriumfen i december 1973.

På grundlag af et stort kildemateriale fra Fremskridtspartiets arkiv på Christiansborg, Gistrups privatarkiv foruden presse- og tidsskriftmateriale

trænger forfatteren om bag personen og bevægelsen. Det bevises, at der ikke lå en plan bag provokationen i TV, men at Glistrup snarere »boblede over«, ligesom det også fremgår, at Glistrup først søgte ind i politik, da han i foråret 1972 – på opfordring – søgte opstilling hos de konservative. På det tidspunkt var retssagen mod ham allerede i gang. Da de konservative ikke ville kendes ved Mogens Glistrup, stiftede han partiet i august 1972, men som det fremgår, troede Glistrup endnu ikke selv på bærekraften. Først i januar 1973 var han blevet overbevist om partiets bæredygtighed.

Undersøgelsen er oprindelig blevet til som et speciale i historie, og det er her et givet eksempel på, at mange universitetsspecialer i høj grad fortjener at blive læst af et større publikum – og ikke blot af vejleder og censor.

Henrik Fode

Agnete Weis Bentzon: *Ret og Reformere. En retssociologisk undersøgelse af lægdommersystemet i det grønlandske overgangssamfund*. Del I: Kredsretternes vilkår, 174 s. Del II: Kredsretternes virke, 202 s. (Nyt fra Samfundsvidenskaberne, Kbh. 1979).

Forfatteren har de bedste forudsætninger for at løse opgaven. Hun deltog i den juridiske ekspedition 1948-49, har været sekretær for det grønlandske lovudvalg siden dets oprettelse i 1951 og endog været konstitueret landsdommer i Grønland 1963/64. Hun kender derfor meget til problematikken, de udgivne kilder og behandlinger og har desuden kunnet trække på en række upublicerede forskningsresultater.

Hensigten har været at belyse spillet mellem ændringer i samfundets økonomiske struktur, politiske hold-

ninger og retssystemet (I s. 10). Rettens funktion ses som afledet af »den menneskelige praksis, af den måde mennesker indretter sig på, når de skal tilvejebringe livsfornødenhederne og i øvrigt omgås hinanden« (I s. 18). I den undersøgte periode, 1951-76, har det særligt interesseret at finde frem til modsætninger i retsopfattelsen knyttet til den traditionelle produktionsmåde, og den som er knyttet til den nye privatkapitalistiske. Der opstilles en række konkrete, relevante brudflader: lønarbejde for de mange, hvor en grønlander ofte findes på den ene og et dansk ledet foretagende på den anden side. Grønlanderne er også tiest part, hvor der er konflikter med de nye samfundsinstitutioner. Der er modsætningen mellem den hastigt voksende bybefolkning, der favoriseredes af den officielle politik, og den tilbageblevne bygdebefolkning. Samme forskel optræder mellem Vestgrønland og Thule/Østgrønland. Når fremstillingen alligevel kun delvis indfrier de opstillede problemstillinger, skyldes det sikkert, at det anvendte materiale i vidt omfang er indsamlet under en anden samfundsforsknings tradition, nemlig den, der med begrænset overordnet teori-dannelse minutiøst og med mange tabelopstillinger beskrev tilstandene og i øvrigt overlod det til embedsmænd og politikere at drage konklusionerne. Det er en tradition, som forfatteren i tidligere værker har vist sig at have dybe rødder i. Denne tradition fornægter sig heller ikke i den foreliggende fremstilling. Der er en omhyggelig, omfattende og kompromisløs ærlig fremlæggelse af materialet og en instinktiv skepsis over for generelle teories forklaringskraft samt udpræget modvilje mod at drage generelle konklusioner ud af spredte eksempler. Fremstillingens tyngdepunkt ligger absolut i den omhyggelige udredning af, hvordan

retssystemet har været organiseret, hvordan retternes personale og klientel har været sammensat, og hvordan retssagernes sammensætning har udviklet sig. Overhovedet alt, hvad der har kunnet tælles, synes det. Dertil kommer, hvordan retssystemet gennem tiden har været bedømt internt og offentligt. I disse kapitler fremlægges overordentlig mange resultater, der gør dem til et vægtigt bidrag til efterkrigstidens historie i Grønland.

Men også vedrørende sammenstødet mellem traditionel grønlandsk og ny dansk retsopfattelse lægges vigtige resultater frem. Det vises, hvorledes den oprindelige intention i den grønlandske kriminallov (1954) med at afstemme sanktionen efter forbryderen mere end efter forbrydelsen langsomt er blevet udhulet. Det drejer sig især om sanktionen: anbringelse hos private til oplæring i erhverv og tilsyn med unge lovovertrædere. Dels fik disse private »tilsyns- og forsorgsmyndigheder« hverken vederlag eller instruktion, ligesom det ikke forsøgtes at have et korps af dem, og dels rettede politiet sin foranstaltningsspåstand ind efter de praktiske muligheder. F.eks. bøder til folk, der ellers ønskedes idømt fængselsstraf, men hvor der ikke var plads til dem i anstalten. Alt i alt var der ikke så stort et register for de læge kredsretter at spille på som intenderet. Efter lovændring i 1978 overdroges da den individuelle tilpasning af foranstaltningerne fra retterne til kriminalforsorgens specialister (II s. 114-20). Det var altså mest en forsømmelse af at udvikle en ressource, der førte til det resultat, for kredsdommerne var tilfulde mere optaget af at resocialisere lovovertrædere end ud fra generalpræventive hensyn at straffe, og der er hos forfatteren ingen antagelser om, at det dansklede politi ikke skulle være på samme linie.

Derimod var der gedigen forskel i synet på, hvad der her i landet kaldes brugstyverier. Efter grønlandsk tankegang kunne man godt tilegne sig ting, der lå og flød, uden nogen brugte dem, hvis man selv skulle bruge dem. Det havde kredsdommerne forståelse for og rettede undertiden anklagen fra tyveri til ulovlig omgang med hittegods.

Seksualkriminalitet var der også forskelligt syn på. Efter grønlandsk tankegang bedømmes f.eks. voldtægt som anden vold og legemsbeskadigelse, og der var afgjort et mildere syn på anden kønslig omgang end samleje med mindreårige, hvor den kriminelle lavalder desuden generelt opfattedes som konfirmationen og ikke ved 15 år. Vold var ikke tilladt, og børn skulle værnes, men hovedinteressen var, om der var sket nogen legemlig skade, og man fornemmer, at den psykiske side af sagen spillede en mindre rolle. Ofte ville retterne ikke anerkende anklagen.

Inden for det økonomiske område i en moderne privatkapitalisme med køb og salg, lån og kreditter, pant og kautioner var der ingen grønlandsk sædvaneret. De indførte skrevne og uskrevne danske regler blev ikke uden videre accepteret af kredsretterne. F.eks. var det vanskeligt at få anerkendt lejekontraktens bestemmelser om udsættelse ved huslejerestancer, (disse var mere reglen end undtagelsen), for modparten var tiest en offentlig instans, og det offentlige havde jo pligt til at skaffe husly til dem, der ikke selv kunne.

Solidarisk hæftelse for skadevoldende handlinger var heller ikke grønlandsk tankegang. Således dømte kredsretterne trods instrukser om det modsatte ofte erstatningspligt over for andele af skaden. Tydeligst måske trådte forskellene frem inden for familieretten, dvs. faderskabssager, ægteskabsopløsning, skifte efter dødsfald.

1950'ernes nye love på dette område tog i høj grad hensyn til grønlandsk sædvane, men af hensyn til den tilstræbte retsenhed med Danmark mest som muligheder for undtagelser. Det gav anledning til en del usikkerhed og misforståelser i forvaltningen, men konflikterne blev svindende, efterhånden som urbaniseringen, kernefamilierne og lønarbejdet vandt frem. Som eksempel kan tjene udfaldet i ægteskabssager. 1955-60 var resultatet tiest, at hustruen flyttede ud af husstanden til anden husstand (forældre), og børnene blev i faderens husstand. Det svarede til den gamle kultur, hvor en husstand uden mandlige forsørgere ikke kunne ernære sig selv. 1969-72 var kvindeligt lønarbejde og kernefamilier slået så meget igennem, at moderen i 2/3 af tilfældene fik børnene. I begge perioder var der ingen forskel på løsninger ved mindelig overenskomst eller ved dom.

Hovedfeltet i undersøgelsen er udviklingen i kredsretterne, og der får man god besked. Sammenkoblingen med samfundets øvrige økonomiske og politiske udvikling er foretaget i meget grove træk, med den politiske udvikling næsten ikke. Især er beskrivelsen af tilstandene før 1951 ret unuanceret. Den revolutionerende erhvervsomlægning i mellemkrigstiden synes således ikke kendt. Endog beskrivelsen af retstilstanden er unødigt forenklet. Selv om det korrekt er konstateret, at et hovedskel gik mellem de til koloniadministrationen fasttilknyttede og de frie erhverv så var der dog også et etnisk skel. Udstedsbestyrere var så fasttilknyttet som nogen, men de danske stod under dansk ret, mens de grønlandske stod under grønlandsk. Det ville have været meget overkommeligt at give en præcis beskrivelse af 1925-loven på dette område. Jeg må også anholde behandlingen af

Grønlandskommissionen 1948-50. Alene dens betænkning synes inddraget, og den er endog ikke helt ydet retfærdighed.

Det er misvisende at hævde, at kommissionen ingen overvejelser havde om retternes rolle i forbindelse med de påtænkte reformer. Det havde den, men den afstod blot fra at foreslå regler for en udvikling, den ikke kendte. Ligeledes er det unødigt forenklet at hævde, at kommissionen kun så de økonomiske fordele i et lægdommersystem frem for juridiske dommere. Kommissionens betænkning taler ganske vist om, at der i et nystartet system med professionelle dommere og anklagere ville være »et alvorligt misforhold mellem antallet af embedsmænd og den arbejdsmængde, der forelå« (bd. 2 s. 106). Det er måske et økonomisk ræsonnement, der her stikker hovedet frem, men den siger også om læge meddommere i landsretten: »at kendskab til de lokale sæder og skikke, så længe der ikke findes et udbygget system af materielretlige bestemmelser, er af væsentlig betydning ved bedømmelsen af civile sager, og det derfor kan være af værdi, at personer, der har kendskab til grønlandsk sædvane, deltager i behandlingen af disse sager« (bd. 2 s. 110). Det er vel en betragtning, der tilfulde kan gælde de læge kredsdommere også. Disse kritiske bemærkninger til udenomsværkerne skal dog ikke røkke ved det gedigne i hovedværket: fremlæggelsen af kredsretternes udvikling. Det vil blive stående.

Axel Kjær Sørensen

Hans-Henrik Holm, *Hvad Danmark gør ... En analyse af dansk u-landspolitik* (Forlaget Politica, Århus 1982) 205 s.

Denne bog er det første forsøg på at

give en samlet, større analyse af dansk u-landspolitik set fra en politologisk synsvinkel. Som sådan har bogen helt naturlig interesse for politologer, men fremstillingen er af en sådan karakter, at den med glæde kan læses af en bredere kreds, specielt dem, der interesserer sig for nord-syd forbindelser.

Bogen opridser den historiske baggrund for den danske politik, idet der redegøres for den internationale udvikling og hjemlige ønsker og krav. De ofte modstridende krav til den danske u-landspolitik har medført, at man har opbygget en politik, der forsøger at tilfredsstille mange mål samtidigt. Man forsøger at fordele bistand ligeligt mellem multilateral og bilateral bistand. Man fremhæver, at modtagerlandenes ønsker og prioriteringer må være afgørende. Men man vil især hjælpe de fattigste. Og der må også tages hensyn til danske erhvervsinteresser. Man viser velvilje over for u-landenes ønsker, men skeler også til andre i-landes politik, etc. Resultatet er en politik, der karakteriseres som »de halve løsnings u-landspolitik«.

Metodisk set er bogen inspireret af Rosenaus opfattelse af udenrigspolitik som en tilpasningsproces. Den specielle form for tilpasning, som bogen analyserer, betegnes af forfatteren som »reaktiv balance«. En »balancerende« politik fremkommer, hvor »der er en høj grad af krav og ændringer fra både interne og eksterne omgivelser« (s. 67). En sådan balancerende politik kan aktivt forsøge at ændre kravene, der stilles til den, eller den kan være reaktiv. I sidste fald vil den søge at mindske og harmonisere krav. Den vil være *status quo* orienteret og pragmatisk. Det vil være en politik med ringe grad af selvstændig profil. Der vil ikke blive taget selvstændige initiativer.

Forfatteren argumenterer på overbevisende måde for, at denne karakte-